

Viraston antamat lausunnot ajalla 18.9. - 15.10.2018

100/10.02.03.00/2018, 12/10.02.03.00/2017, 246/10.02.02/2017, 2/10.02.00/2018,
187/03.00.00/2018, 212/00.04.00/2018, 216/03.00/2018

MH § 161

1) Suunnittelujohtaja Hannu Heikkinen ja aluesuunnitteluasiantuntija Sanna Schroderus ovat 28.9.2018 antaneet Kuhmon kaupungille seuraavan sisältöisen lausunnon:

"LAUSUNTO KUHMON KANTOLAN ASEMAKAAVAMUUTOKSEN KAAVALUONNOKSESTA

Kuhmon kaupunki on pyytänyt mm. Kainuun liitolta lausuntoa Kantolan asemakaavamuutoksen kaavaluonnoksesta. Kaava-alue sijaitsee Kuhmon keskustan luoteispuolella olevalla Kantolan teollisuusalueella.

Suunnitteluhankkeen tarkoituksena on varmistaa teollisuusalueen toiminta ja kehittäminen. Kaavaluonnoksessa teollisuus- ja varastorakennusten korttelialueita on laajennettu suunnittelualan pohjoisosassa Lammasjärven suuntaan. Lisäksi kortteleiden ja tonttien kaavamääräyksiä on tarkistettu ja ajantasaistettu. Asemakaava-alue on suurelta osin toteutunut aluetta.

Alueella on voimassa vuonna 2014 hyväksytty osayleiskaava.

Asemakaavaluonnos

Kainuun liitto toteaa tarkennuksena, että ympäristöministeriö vahvisti Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan 31.1.2017. Ympäristöministeriö on maankäyttö- ja rakennuslain 201 §:n 1. momentin nojalla määrännyt Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan tulemaan voimaan ennen kuin se on saanut lainvoiman.

Kainuun liitolla ei ole huomautettavaa asemakaavaluonnoksesta."

2) Suunnittelujohtaja Hannu Heikkinen ja aluesuunnitteluasiantuntija Sanna Schroderus ovat 28.9.2018 antaneet Kuhmon kaupungille seuraavan sisältöisen lausunnon:

"LAUSUNTO KUHMON TUUPALAN ASEMAKAAVAMUUTOKSEN KAAVAEHDOTUKSESTA

Kuhmon kaupunki on pyytänyt mm. Kainuun liitolta lausuntoa Tuupalan asemakaavamuutoksen kaavaehdotuksesta. Kaava-alue sijaitsee Kuhmon keskustaaajamassa.

Asemakaava-alueella sijaitsee alkuvuonna 2018 käyttöön otettu Tuupalan koulu. Suunnitteluhankkeen tarkoituksena on varmistaa alueen liikenne-

nejärjestelyt ja päivittää alueen kaavamääräyksiä. Asemakaava-alue on suurelta osin toteutunutta aluetta. Alueella on voimassa vuonna 2014 hyväksytty osayleiskaava.

Asemakaavaehdotus

Kainuun liitolla ei ole huomautettavaa asemakaavaehdotuksesta."

3) Suunnittelujohtaja Hannu Heikkinen ja aluesuunnitteluasiantuntija Sanna Schroderus ovat 13.10.2018 antaneet Kajaanin kaupungille seuraavan sisältöisen lausunnon:

"LAUSUNTO ÄKÄLÄNIEMEN OSAYLEISKAAVAN KAAVALUONNOKSESTA

Kajaanin kaupunginhallitus on pyytänyt mm. Kainuun liiton lausuntoa Kajaanin keskustaaajama 2015 osayleiskaavan muutoksen kaavaluonnoksesta, joka koskee Äkälänniemen suunnittelualueetta.

Kaava-alue sijaitsee noin 3 kilometriä Kajaanin keskustasta koilliseen. Yleiskaavan muutos käsittää Äkälänniemen alueen ja sen ympäristön Särämäntien (valtatie 5) itäpuolella. Suunnittelualueen kokonaispinta-ala on noin 134,5 ha ja siinä on rantaviivaa noin 3 km.

Kaavoituksen tavoitteena on päivittää Äkälänniemen alueen maankäytön olemassa oleva tilanne Kuurnantien ja valmiiden vesi- sekä viemärijohtojen vaikutuspiirissä ottaen huomioon virkistykseen sekä luonnon- ja kulttuuriympäristön suojelun tarpeet. Kaavamuutos tukee osaltaan Kuurnantien kevyenliikenteen yhteyden muodostumista alueen läpi. Lisäksi luonnoksessa on osoitettu Särämäntien varteen alue ympäristöhäiriöitä aiheuttamattomalle teollisuus- ja varastotoiminnalle. Osayleiskaavalla muodostetaan yhteensä 11 uutta asuinrakennuspaikkaa, joista 4 on omarantaisia rakennuspaikkoja.

Kaavamuutos laaditaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisena oikeusvaikutteisena osayleiskaavana siten, että sen perusteella voidaan päättää rakennus- ja toimenpideluvista ilman suunnittelutarve- ja poikkeamislupamenettelyä (MRL 72 §, 44 §).

Osayleiskaavaluonnos

Kainuun liiton mukaan osayleiskaavoituksen tavoitteet ovat linjassa voimassa olevan maakuntakaavan tavoitteiden kanssa edistään mm. kevyen liikenteen toimintamahdollisuuksia ja hyödyntäen olemassa olevia rakenteita Kajaanin taajamatoimintojen alueella.

Kainuun liitto toteaa osayleiskaavaluonnoksen kaavaselostukseen kohtaan 2.2.2 *Kainuun maakuntakaava* tarkennuksena ja tarpeellista osin huomioitavaksi seuraavaa:

Kainuussa on voimassa kokonaismaakuntakaava 2020 sekä kolme vaihemaakuntakaavaa: Kainuun 1. vaihemaakuntakaava, Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava ja Kainuun tuulivoimamaakuntakaava. Kokonaismaakuntakaavassa on annettu koko maakuntakaava-alueetta koskevat

yleismääräykset mm. rantojen käytöstä ja liikenneturvallisuudesta. Osayleiskaava-alueella on osoitettu maakuntakaavassa kaavaluonnoksen kaavaselostuksessa todettujen merkintöjen lisäksi kaupunkikehittämisen kohdealue sekä matkailun vetovoima-alue.

Kainuun liitolla ei ole huomautettavaa osayleiskaavaluonnoksesta."

4) Suunnittelujohtaja Hannu Heikkinen ja maankäyttöasiantuntija Martti Juntunen ovat 8.10.2018 antaneet Kainuun ELY-keskukselle seuraavan sisältöisen lausunnon:

"LAUSUNTO HYRYNSALMEN POHJAVESIALUEIDEN LUOKITUKSIIN JA RAJAUKSIIN TULEVISTA MUUTOKSISTA

Kainuun ELY-keskus on 3.9.2018 päivätyllä kirjeellään tiedottanut pohjavesialueiden sijaintikuntaa ja pyytänyt lausunnot Hyrynsalmen kunnalta, Kainuun liitolta sekä niiltä kunnilta, joiden vedenhankintaan tai maankäyttöön pohjavesialueen rajauksella tai luokituksella voi olla vaikutusta. Mikäli lausunnoista ei ilmene luokitukseen vaikuttavia seikkoja 31.10.2018 mennessä, Kainuun ELY-keskus tallentaa muutokset ympäristöhallinnon pohjavesitietojärjestelmään, jolloin ne myös astuvat voimaan.

Pohjavesialueiden rajauksesta ja luokittelusta säädetään vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) uudessa 2a luvussa, joka on tullut voimaan 1.2.2015. Lain mukaan ELY-keskukset vastaavat pohjavesialueiden kartoituksesta ja luokituksesta sekä pohjavesialuetiedon ylläpidosta. Lainsäädännön muutoksen myötä kaikkia aikaisemmin luokiteltuja pohjavesialueita tarkastellaan niiden suojelutarpeen ja vedenhankinnan käyttöön soveltuvuuden kannalta kuin ne määriteltäisiin ensimmäisen kerran. Lisäksi arvioidaan muodostuman pohjaveden vaikutusta erityisen tärkeiden pohjavesiriippuvaisten ekosysteemien kannalta.

1-luokkaan kuuluvat alueet ovat vedenhankintaa varten tärkeitä pohjavesialueita, joiden vettä käytetään tai on tarkoitus käyttää yhdyskunnan vedenhankintaan tai talousvetenä enemmän kuin keskimäärin 10 m³/vrk, tai yli viidenkymmenen ihmisen tarpeisiin, eli ne vastaavat aiemman luokituksen mukaisia I-luokan pohjavesialueita. 2-luokkaan luokitellaan muut vedenhankintakäyttöön soveltuvat pohjavesialueet, jotka pohjaveden antoisuuden ja muiden ominaisuuksiensa perusteella soveltuvat 1-luokan mukaiseen käyttöön. E-luokkaan luokitellaan pohjavesialueet, joiden pohjavedestä jokin pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen. Mikäli E-luokan pohjavesialue soveltuu myös vedenhankintaan, määritetään se 1E- tai 2E-luokkaan. Pohjavesialueluokat ilmaistaan jatkossa arabialaisin numeroin, jotta uusien säännösten perusteella luokitellut alueet voidaan erottaa aikaisemmin luokitelluista alueista.

Kainuun ELY-keskus on 15.1.–15.2.2018 nähtävällä olleiden kuulutusasiakirjojen mukaisesti uudelleenluokitellut ja -rajannut Hyrynsalmen alueella sijaitsevat pohjavesialueet. Rajaukset ja luokitus oli tarkistettu niiden muodostumien osalta, jotka lakimuutoksen tullessa voimaan olivat

mukana pohjavesialueluokituksessa I-, II- tai III-luokan pohjavesialueena. Nyt tarkastelua täydennetään aiemmin luokituksista poistettujen eli IV-luokan pohjavesialueiden osalta. Lain vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2014) 10 c §:ssä säädetään, että pohjavesialueen rajausta tai luokitusta on muutettava, mikäli niihin olennaisesti vaikuttava tieto sitä edellyttää. Nykyiseen lainsäädäntöön perustuvat määräyskriteerit 2-luokan pohjavesialueelle eroavat vanhentuneen ohjeistuksen mukaisista pohjavesialueluokituksiin sovelletuista kriteereistä, joten aiemmin poistetut pohjavesialueet otetaan nyt uudelleentarkasteltaviksi kuin ne määritettäisiin ensimmäisen kerran. Menettelyssä on hyödynnetty pääosin vanhoissa vedenhankintatutkimuksissa tuotettua aineistoa. Tämän lisäksi on toteutettu maastokäyntejä sellaisilla kohteilla, joilla paikkatietotarkastelun perusteella voisi olla merkittäviä pohjavesiriippuvaisia ekosysteemejä.

Selvitysten perusteella esitetään Mätäskangas A -pohjavesimuodostuman palauttamista pohjavesialueluokituksen E-luokan pohjavesialueena. Mätäskankaan alueella on vuonna 2001 tehty alustavia pohjavesiselvityksiä, joiden perusteella se ei pohjaveden korkean rauta- ja mangaanipitoisuuden ja huonohappisuuden vuoksi sovellu yhdyskuntien vedenhankintaan. Pohjaveden muodostumisolosuhteet ovat kuitenkin hyvät, ja muodostuman rakenne mahdollistaa pohjaveden virtauksen niissä määrin, että pohjavesialueen määritelmä täyttyy. Ympäristöhallinnon uusimman luokittelu- ja rajausmenettelystä antaman ohjeluonnoksen mukaan vedenlaatu ei ole enää peruste pohjavesialueen luokittelematta jättämiselle. Koska Mätäskankaan pohjavesi ylläpitää merkittäviä ja luonnontilaisia pohjavesiriippuvaisia maaekosysteemejä, se nostetaan jälleen pohjavesialueluokituksen E-luokan pohjavesialueena, vaikkei sen pohjavettä ole laatutekijöiden vuoksi lähitulevaisuudessa suunniteltu hyödynnettävän suurina määrinä yhdyskuntien vedenhankinnassa.

E-luokitus on informatiivinen, eikä sillä ole itsenäisiä oikeusvaikutuksia. Tarkoitus on muistuttaa huomioimaan alueella maastomäärityksissäkin havaitut, muun pohjavesiä koskevan lainsäädännön nojalla suojeltavat kohteet. Metsälain (1093/1996) 10 §:n nojalla suojellaan lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin suuruisten lampien välittömiä lähiympäristöjä, joiden ominaispiirteitä ovat veden läheisyydestä ja puu- ja pensaskerroksesta johtuvat erityiset kasvuolosuhteet ja pienilmasto. Vesilain (587/2011) 11 §:ssä puolestaan kielletään luonnontilaisen lähteen luonnontilaisuuden vaarantaminen.

Perustettava Mätäskankaan E-luokan pohjavesialueen kokonaispinta-ala on 3,58 km², ja muodostumisalueen pinta-ala 2,46 km². Laskennallinen, maaperän vedenläpäisevyysominaisuuksiin, sadantaan ja pohjaveden muodostumisalueen pinta-alaan perustuva viitteellinen arvio pohjaveden muodostumismäärästä on 1468 m³/vrk.

Pohjavesialueiden luokitusmuutokset

Täydennyksenä lausuntopyyntöasiakirjaan todetaan, että GTK ja SYKE ovat yhteistyössä tehneet tuuli- ja rantakerrostumien valtakunnallisen inventoinnin vuosien 2005–2010 aikana. Huomattava osa Mätäskankaan pohjavesialueesta sisältyy valtakunnallisesti merkittävään Mätäskan-

gas-Hautakangas tuulikerrostuma-alueeseen. Mätäskankaan pohjavesi-alue on osoitettu voimassa olevassa Kainuun maakuntakaava 2020:ssa maa- ja metsätalousvaltaiseksi alueeksi (M). Kainuun maakuntakaava 2030:n kaavaluonnoksessa (11.6.2018) Mätäskangas-Hautakangas tuulikerrostuma-alue on osoitettu luonnon- ja maisemansuojelun kannalta valtakunnallisesti arvokkaaksi geologiseksi muodostumaksi Tuuli- ja rantakerrostuma ge-2 kohdemerkinnällä.

Kainuun liitolla ei ole huomautettavaa Hyrynsalmen pohjavesialueiden luokitusmuutokseen."

5) Maakuntajohtaja Pentti Malinen ja hallintopäällikkö Paula Halonen ovat 1.10.2018 antaneet valtiovarainministeriölle seuraavan sisältöisen lausunnon:

"VALTIOVARAINMINISTERIÖN LAUSUNTOPYYNTÖ LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAIKSI JULKISEN HALLINNON TIEDONHALLINNASTA SEKÄ ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAIKSI

Valtiovarainministeriö on pyytänyt jakelussa mainituilta tahoilta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta sekä eräksi siihen liittyviksi laiksi. Lausunto pyydetään antamaan vastaamalla Lausuntopalvelu.fi:ssa julkaistua lausuntopyyntöön viimeistään 01.10.2018.

Lausuntopyyntöön kohteena olevan hallituksen esityksen tarkoituksena olisi ehdottaa uutta lakia julkisen hallinnon tiedonhallinnasta. Laki olisi tiedonhallintaa koskeva yleislaki. Lailla edistettäisiin viranomaisten tiedonhallinnan laatua, tietoturvallisuutta sekä tietoaineistojen vastuullista hyödyntämistä. Lailla edistettäisiin myös julkisuusperiaatteen toteuttamista viranomaisten tietoaineistojen hallinnassa sekä kansalliseen kulttuuriperintöön liittyvien viranomaisten tietoaineistojen ja arkistojen muodostamisessa.

Ehdotettavaksi tarkoitettujen tiedonhallintalain sääntely korvaisi ja uudistaisi voimassa olevan arkistolain ja julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetun lain säännökset. Lisäksi laki korvaisi viranomaisten toiminnasta annetun lain hyvää tiedonhallintatapaa koskevat säännökset. Kumottavaksi tulisi arkistolaki, laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta sekä kumottavaksi tai muutettavaksi eräitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain, sähköisestä asiointista viranomais-toiminnasta annetun lain sekä eräiden muiden lakien säännöksiä.

1. Arvionne lukuun 1 Johdanto

Johdanto-osassa esittelyjen perusteella ehdotettujen lain tarkoituksena olisi edistää viranomaisten tiedonhallinnan laatua, tietoturvallisuutta sekä viranomaisten tietoaineistojen vastuullista hyödyntämistä. Ehdotettu sääntely luo yleislain tasolla perustan yhtenäisille menettelytavoille, joilla julkinen hallinto käsittelee hallussaan olevia tietoja.

2. Arvionne lukuun 2 Nykytila

Nykytilan kuvauksesta ilmenee hyvin tiedonhallinnan sääntelyn hajautuminen useaan yleislakiin ja runsaaseen erityislainsäädäntöön. Lisäksi käsitteistö ei ole nykyisissä laeissa yhteneväinen. Huomioitavan arvoista on myös, että osa tiedonhallinnan lainsäädännöstä on jo yli 20 vuotta vanhaa ja säädetty erilaisessa toimintaympäristössä nykytilaan verrattuna. On olemassa selkeä tarve lainsäädännön uudistamiselle.

3. Arvionne lukuun 3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset on esitetty selkeästi. Ehdotetussa laissa ehdotetaan muun muassa perustettavaksi tiedonhallintaan monialaista asiantuntijaviranomaista, tiedonhallintalautakuntaa. Lautakunta keskittyisi tiedonhallinnan kehittämiseen ja ohjaukseen, mikä voidaan nähdä pelkästään hyvänä asiana.

4. Antakaa arvionne lukuun 4 Esityksen vaikutukset kysymyspatteriston loppuun, kohtaan ”vaikutusten arviointi”

Kohdassa Vaikutusten arviointi

5. Kommentit ja huomiot lakiehdotuksen lukuun 1 yleiset säännökset (pykälät 1-4 ja niiden yksityiskohtaiset perustelut)

Viranomaisella on oltava käytössään ajantasaisia tietoja, joiden perusteella voidaan määrittää hallinnon asiakkaiden etuja, oikeuksia ja velvollisuuksia. Nämä tiedot tulee olla saatavilla, jotta viranomainen voi hoitaa tehtävänsä tehokkaasti. Tiedonhallinnan laatu korostuu ehdotetussa laissa. Viranomaisten käyttämien tietoa-aineistojen tulee olla ajan tasalla, virheettömiä ja käyttökelpoisia käyttötarkoitukseensa. Tiedonhallinnan tarkoituksena on julkisuusperiaatteen edistäminen siten, että viranomaisten julkiset asiakirjat ovat helposti saatavilla. Lisäksi termin asiakirja merkitystä tarkennetaan.

6. Kommentit ja huomiot lakiehdotuksen lukuun 2 Julkisen hallinnon tiedonhallinnan yleinen ohjaus (pykälät 5-9 ja niiden yksityiskohtaiset perustelut)

Ehdotetussa laissa säädettäisiin valtiovarainministeriön velvollisuudesta huolehtia julkisen hallinnon tiedonhallinnan sekä tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tuottamisen yhteistyöstä. Erilaisten yhteistyöelimien kautta tapahtuvaa toimintaa on jatkossa tarkoitus kehittää enemmän toiminnan kehittämistä strategisesti ja ennakkollisesti ohjaavaksi. Jatkossakin on tarkoituksenmukaista, että valtion viranomaisten, kuntien ja maakuntien viranomaisten sekä muiden julkisoikeudellisten yhteisöjen kuten Kansaneläkelaitoksen välinen yhteistyö on valtiovarainministeriön yhteyteen järjestetty. Tiedonhallintalautakuntaan liittyvää toimintaa ja tehtäviä on esitelty laajasti ehdotetussa laissa.

7. Kommentit ja huomiot lakiehdotuksen lukuun 3 Tiedonhallinnan suunnittelu ja kuvaaminen (pykälät 10-12 ja niiden yksityiskohtaiset perustelut)

Tiedonhallintamalli on kuvattu varsin yksityiskohtaisesti 10 ja 11 §:ssä. Käytännössä tiedonhallintakartan ja tiedonhallinnan muutossuunnitelman laatimiset voivat viedä aikaa mikäli organisaatiossa ei ole erikseen juuri näitä tehtäviä varten varattuja resursseja.

8. Kommentit ja huomiot lakiehdotuksen lukuun 4 Tietoturvallisuus (pykälät 13-18 ja niiden yksityiskohtaiset perustelut)

Lakiehdotuksen mukaan tiedonhallintayksikön olisi varmistettava tietoaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuus koko niiden elinkaaren ajan tunnistamalla tietoaineistojen ja niitä käsittelevien tietojärjestelmien olennaiset tietojenkäsittelyyn kohdistuva riskit ja mitoitettava tietoturvaluustoimenpiteet riskiarvioinnin mukaisesti. Riskienarviointi ei olisi kertaluonteista, vaan jatkuvaa toimintaa, jossa muun muassa arvioidaan suunnitelmien toteutumista ja toteutettujen tietoturvatyötoimenpiteiden vaikuttavuutta. Tietoturvallisuus on nähtävä osana arkea, niin kuin kaikessa muussakin toiminnassa.

9. Kommentit ja huomiot lakiehdotuksen lukuun 5 Turvallisuusluokittelu (pykälät 19-22 ja niiden yksityiskohtaiset perustelut)

Ehdotettu turvallisuusluokittelun laajentaminen nähdään hyvänä asiana. Toki turvallisuusluokittelumerkintöjen laajentaminen lisää jonkin verran käytännön työtä muun muassa kun merkinnät tehtäisiin asiakirjojen kopioihin ja metatietoihin.

10. Kommentit ja huomiot lakiehdotuksen lukuun 6 Asian ja palvelujen tiedonhallinta (pykälät 23-26 ja niiden yksityiskohtaiset perustelut)

23 §:ssä säädettäisiin asian yksilöinnistä. Ehdotetussa laissa ei ehdoteta säädettäväksi asiattunnuksen muodosta, vaan sen muodostaminen jäisi tiedonhallintayksikön harkintaan. Tämä nähdään käytännön kannalta hyvänä. Tiedonhallintayksikkö voi käyttää omia käytänteitään asiattunnuksen muodostamisessa.

11. Kommentit ja huomiot lakiehdotuksen lukuun 7 Tietoaineistojen muodostaminen ja sähköinen luovutustapa (pykälät 27-31 ja yksityiskohtaiset perustelut)

27 §:ssä säädettäisiin tietoaineistojen sähköisestä muodosta ja niiden saatavuudesta. Pykälän tarkoituksena olisi ohjata siihen, että viranomaiset käsittelevät tietoaineistojaan vain sähköisessä muodossa riippumatta siitä, missä muodossa viranomainen on saanut sille toimitetut asiakirjat. Sähköiset tietoaineistot nähdään pelkästään hyvänä asiana. Tietoluovutusten valvonnat ovat tärkeitä.

12. Kommentit ja huomiot lakiehdotuksen lukuun 8 Tietoaineistojen säilyttäminen ja arkistointi (pykälät 32-38 ja niiden yksityiskohtaiset perustelut)

Tietoaineistojen säilyttämistä ja arkistointia koskevat säännökset on varsin perusteellisesti esitelty lakiehdotuksessa.

13. Kommentit ja huomiot lakiehdotuksen lukuun 9 Erinäiset säännökset (pykälät 39-40 ja niiden yksityiskohtaiset perustelut)

Ei kommentoitavaa.

14. Muut huomiot

Ei huomautettavaa.

VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Arvionne lukuun 4 Esityksen vaikutukset kysymyspatteriston loppuun

Ehdotetussa laissa on kohtia, jotka väistämättä lisäävät tietyiltä osin ns. käytännön työmäärää tai ainakin tulee tarkasteltavaksi onko organisaatioissa tarpeeksi resurssia tehtävien hoitamiseksi (muun muassa tiedonhallintakartan ja tiedonhallinnan muutossuunnitelman laatimiset).

Tiedonhallinnan suunnittelu ja kuvaaminen:

Olenaiset vaikutukset on otettu huomioon lakiehdotuksen laadinnassa. Huomion arvoista on, että taloudellisten kustannusten lisäksi tulee huomioida toiminnalliset muutokset ja niiden vaikutukset muun muassa henkilöstö- ja koulutusresurssitarpeisiin.

Tietoturvallisuus:

Olenaiset vaikutukset on otettu huomioon lakiehdotuksen laadinnassa.

Asian ja palvelujen tiedonhallinta:

Olenaiset vaikutukset on otettu huomioon lakiehdotuksen laadinnassa. Asian ja palvelujen tiedonhallinnan käytännön toteuttaminen vaatii henkilöstöresursseja ja taloudellisia kustannuksia.

Tietoaineistojen luovuttaminen ja sähköinen luovutustapa:

Olenaiset vaikutukset on otettu huomioon lakiehdotuksen laadinnassa. Tämän kohdan toteuttamisesta aiheutuu luonnollisesti taloudellisia kustannuksia ja näin ollen on hyvä, että toiminnalliset muutokset toteutettaisiin valtion tuella.

Tietoaineistojen säilyttäminen ja arkistointi:

Olenaiset vaikutukset on otettu huomioon lakiehdotuksen laadinnassa."

6) Maakuntajohtaja Pentti Malinen on 28.9.2018 antanut eduskunnan hallintovaliokunnalle seuraavan sisältöisen pyydetyt asiantuntijalausannon:

HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

(<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+123/2018>)

Tässä asiantuntijalausunnossa valtion tulevan vuoden talousarvioesityk-

sestä tarkastelen:

- aluekehittämisen tilannekuvaa laajasti ymmärrettynä valtion talouden, aluekehitysrahoituksen sekä osin Kainuun näkökulmasta, ja
- ymmärtäen, että eduskunnan käsittelyssä talousarvioesityksiin tehdään vain hyvin rajallisesti muutoksia, esitän vain akuuteimmat muutostarpeet lausunnolla olevaan hallituksen esitykseen.

Aluekehitys osana kansantalouden ja valtiontalouden kokonaisuutta

Suomen kansantalouden myönteinen kehitys on syntynyt koko maassa yritysten ja erityisesti vientialojen vahvan kehityksen tuloksena. Kainuussa aluetalouden kehitys on yli kahden vuoden ajan ollut poikkeuksellisen vahvaa. Tämä alleviivaa myös valtion toimenpiteiden suotuisaa vaikutusta aluekehitykseen – tässä viitataan valtion toimenpiteisiin Terrafame Oy:n toiminnan kehittämiseen. Tämä ei kuitenkaan yksin selitä Kainuun ripeää kasvua ja työttömyyden alenemista. Vahvaa kasvua on tapahtunut erityisesti puurakentamisen, matkailun ja pelialan yrityksissä eikä supistumiskehitystä ole ollut nähtävissä millään toimialalla. Kainuu on tällä hetkellä positiivisen rakennemuutoksen aluetta.

Kainuussa on kehityksestä huolimatta alhainen työllisyysaste (vaikka on parantunut) ja korkea sairastavuus. Nämä ovat seurauksia pitkäaikaisesta aluekehityksen epätasapainosta, jolloin Kainuu on ollut muuttotappioaluetta. Sairastavuuden ja ikärakenteen epäedullisuuden seurauksena Kainuussa sote-menojen taso henkeä kohti laskettuna on maan korkeimpia. Ja vaikka sote-integraation ansiosta kustannuskehitystä on täällä saatu hillityksi, on sekä maakunnan että koko maan etu, että Kainuunkin elinvoima vahvistuu. Tällöin kasaantuvien sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien rasitteet vähenevät ja alueen oma rahoituspohja välttämättömien palvelujen ylläpitämiseksi vahvistuu. Tämän vuoksi on ehdottoman tärkeää, että eduskunta hyväksyy käsittelyssä olevat esitykset maakunta- ja sote-uudistuksesta tämän vuoden aikana! Tarvitaan sekä sote-menokehitystä rajoittavaa reformia että alueiden elinvoimaa vahvistavaa hallinnollista muutosta.

Valtion toimenpiteet alueiden kehittämiseen eivät rajoitu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan aluekehitys- ja kasvupalvelu- sekä innovaatio-tehtäviin, vaikka ne ovat keskeinen osa aluekehitystyötä, jota toimeenpannaan aluetasolla. Viime talvena maakuntien käymien aluekehityskeskustelujen yhteenvedosta näkyy selkeästi, että alueiden elinvoiman keskeisiä tekijöitä ovat hyvä saavutettavuus ja alueen elinkeinoelämän tarpeita vastaava koulutus. Tämä johtopäätös on syytä pitää mielessä sekä arvioitaessa valtion toimien aluepoliittista vaikutusta että tulevien maakuntien tehtäviä ja vuorovaikutusta valtioneuvoston kanssa rakennettaessa.

TEM:n hallinnonalan rahoituksen kehitystä arvioitaessa on syytä panna merkille, että merkittävä osa alueille kohdistuvasta yritys- ja kehittämishankerahoituksesta on EU-osarahoitteista. Puhtaasti kansalliset rahoitusinstrumentit ovat huolestuttavasti supistuneet jo kahden eduskuntakauden ajan (mm. maakunnan kehittämisraha loppunut, alueelliset innovaatio-ohjelmat ja ärm-rahoitus ajettu alas). Toisaalta merkittäviä panoksia on suunnattu innovaatiopolitiikkaan (t&k&i-toiminta), mutta sen

osalta instrumentit ovat koko maahan suunnattuja (alueneutraaleja). Tällöin niiden kohdentaminen¹⁾ alueellisesti nopeastikin vaihteleviin kehittämistarpeisiin ei ole mahdollista.

1) OECD on taloudellisen kehittämisen asiantuntijaorganisaatio, joka on mm. tutkinut eri maiden hallinnollisia käytäntöjä, miten niissä otetaan huomioon alue- ja paikallistason rooli ja merkitys. Näistä tarkasteluista on selvästi nähtävissä, että tuloksekkain ja vaikuttavin toimenpidepolitiikka syntyy, kun siinä ovat valtiotason lisäksi vahvasti mukana alue- ja paikallistaso. Ks.

• <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/multi-level-governance.htm>

• <http://www.oecd.org/regional/regional-policy/Subnational-governments-in-OECD-Countries-Key-Data-2018.pdf>

Alueiden elinvoiman kehittämistä tukevien välineiden tulee olla monialaisia ja alueellisesti täsmäohjattavia. Tästä tarpeesta hyvä esimerkki on Varsinais-Suomeen kohdennettu siltasopimusmallinen toimintatapa. On erittäin myönteistä havaita, että erityisesti osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi on linjattu, että Kainuun, Pohjois-Savon ja Pirkanmaan maakunnat tulevat siltasopimusmallin piiriin. Olen kuitenkin vakuuttunut, että juuri tämän kaltaista lähestymistapaa maamme aluekehittämisestä tulee jatkossa laajentaa koko maahan.

Keskeisimmät muutostarpeet valtion talousarvioesitykseen

Kansallista aluekehitysrahoitusta edustavaan alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) -ohjelmaan on valtion talousarviossa vuodelle 2019 myönnetty 3 milj. euroa, joka on kohdennettu seutukaupunkien osaavan työvoiman saatavuutta tukeviin hankkeisiin. Määräraha siten supistuisi 7 miljoonalla eurolla eikä enää kohdistuisi kaikkiin maakuntiin. Kainuun liitto esittää, että valtion talousarviossa tulee jatkaa AIKO-rahoituksen käyttöä ja varata siihen vähintään 15 milj. euroa, (mikä oli AIKO-ohjelman rahoitus vuonna 2016). Alueiden elinkeino- ja innovaatiopolitiikan aktivointiin tarvitaan nopea ja joustava keino käynnistää aluekehityksen kannalta merkittäviä selvityksiä ja hankkeita, jotka edistävät kunkin maakunnan omista lähtökohdista esiin nousevia kehittämistarpeita. AIKO on täydentänyt rakennerahasto-ohjelmia ja tarjonnut tärkeitä väyliä pitkien kehittämishankkeiden rinnalle. Lisäksi AIKO-määrärahasta tulee valmistella oleville siltasopimuksille varata 5 miljoonan euron osuus.

Liikenneverkon korjausvelka on niin suuri, että se vaikeuttaa merkittävästi metsäteollisuuden ja muiden teollisuusalojen kykyä saada tuotteita markkinoille kilpailukyisesti. Alemman tieverkon taloudellinen merkitys korostuu maatalouden ja matkailun liikennetarpeiden vuoksi. Valtion tulee jatkaa määrätietoisesti tilanteen korjaamista pitkäkestoisella ohjelmalla, jossa ensimmäisessä poistetaan keskeisimmät vientiteollisuuden pullonkaulat sekä alueelliset pullonkaulat. Valtiontaloudessa tulee sitoutua perusväylänpitoon vuosittain 1,3 miljardilla eurolla eli tie- ja rataverkon korjausvelkaa vähennetään vuosittain 300 miljoonalla eurolla. Erityisesti on tiedostettava, että vuoden tai kahden viive korjausvelan kattamisessa aiheuttaa kumulatiivisen korjausvelan kasvun, sillä ilman korjaustoimenpiteitä tiestön kunto heikkenee edelleen ja korjauskustannukset kohoavat, mitä huonompaan kuntoon tiestö pääsee rappeutumaan. Tämän vuoksi valtion talousarviossa vuodelle 2019 tulee korjausvelan lyhentämiseen kohdistettavaa määrärahaa merkittävästi lisätä esitetystä tasosta.

7) Maakuntajohtaja Pentti Malinen on 10.10.2018 antanut eduskunnan hallintovaliokunnalle seuraavan sisältöisen pyydetyt asiantuntijalausunnon:

U 78/2018 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle yhteisen kumppanuussopimuksen rahastojen ja Euroopan globalisaatorahaston sääntelyistä sekä koheesiopolitiikan uudistamisesta ohjelmakaudelle 2021-2027 annetuista komission ehdotuksista (koheesiopolitiikan asetuspaketti)

Itä- ja Pohjois-Suomi ovat Euroopan harvaan asuttua, pohjoista aluetta

Itä- ja Pohjois-Suomea koskee Suomen EU-liittymissopimuksen mukainen pohjoisen harvaan asutun alueen status, jossa nimetään alueen pysyvät maantieteelliset haitat: kylmä ilmasto, pitkät välimatkat ja harva asutus. Itä- ja Pohjois-Suomella¹⁾ on tavoitteena oma rakennerahasto-ohjelma EU:n seuraavalla ohjelmakaudella 2021–2027.

¹⁾ Itä- ja Pohjois-Suomen muodostavat seitsemän maakuntaa: Etelä-Savo, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Lappi, Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa ja Pohjois-Savo. Ne muodostavat NUTS2 tason alueen EU:n alueluokittelussa.

Itä- ja Pohjois-Suomen rikkaat luonnonvarat ovat alueen vahvuus niin kansallisessa kuin eurooppalaisessa näkökulmassa. Kaikilla Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnilla on omat osaamiseen perustuvat vahvuutensa ja runsaasti kehittämispotentiaalia. Itä- ja Pohjois-Suomi on alueellisesti verkottunut muiden pohjoisten harvaan asuttujen alueiden kanssa NSPA-verkostoksi (Northern Sparsely Populated Areas). Tämän verkoston puitteissa on toteutettu tutkimuksia ja asiantuntija-arvioita NSPA-alueiden kehittämismahdollisuuksista osana eurooppalaista taloutta (NordREGIO 2012, OECD 2017).

Koheesiorahoituksella suuri merkitys Itä- ja Pohjois-Suomen kehittämisessä

Koheesiopolitiikan tavoitteena on alueiden välisten taloudellisten erojen kaventaminen. BKT:n taso on kaikissa Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa selvästi Suomen keskiarvoa alhaisempi. Käytävissä olevien tulojen osalta kaikki alueen maakunnat kuuluvat maakuntavertailussa maakuntien heikoimpaan joukkoon. Työttömyys on osassa aluetta kuten Kainuussa alentunut hyvin nopeasti, jolloin kehityksen uudeksi pullonkaulaksi on noussut puute osaavasta työvoimasta.

Tehtyjen arviointien ja selvitysten mukaan EU-varoilla on ollut merkittävä rooli maakuntien nykyisen vireen ja kasvun saavuttamisessa; myönteiselle kehitykselle on tärkeä luoda jatkossakin mahdollisimman hyvät edellytykset. Tilastokeskuksen viimeisimpien tietojen mukaan alueellisen arvonlisän kehitys on ollut Suomen nopeinta juuri Itä- ja Pohjois-Suomen alueella (v. 2016 kasvu oli nopeinta Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa).

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat (IP-alue) on ollut aktiivinen myös hakemaan EU:n suoria rahoituslähteitä sekä selvittämään tulevan EU:n

budjettikauden uusia toimintamalleja. Tästä esimerkkinä voi mainita, että IP-alue on valittu EU:n komission toimesta yhdeksi 12 pilottialueesta, jolla parhaillaan suunnitellaan uudentyyppistä strategiaa käynnissä olevan teollisen murroksen (Industry 4.0) hallitsemiseksi. Hankkeessa tavoite on nimenomaan vahvistaa IP-alueen sisäistä synergiaa ja verkostoja, joilla tuetaan uusien arvoketjujen kehitystä esim. matkailun, metsäbiotalouden ja kaivannaisalan uudistumiseksi.

Harvan asutuksen kriteerit ovat keskeisessä asemassa koko Suomen EU-rahoitussaannon ja Suomen nettomaksuosuuden parantamisessa

Komission EU-budjettiesitys 7 vuoden kokonaismenoista on 1,11 % EU-27 alueen yhteenlasketusta BKT:sta. Tämä tarkoittaa, että Brexitin jättämää aukkoa paikataan pienessä määrin uudella rahoituksella jäsenmaista, mutta vain osittain ja EU:n budjetti supistuu. On syytä tiedostaa, että tämä osaltaan johtaa leikkauksiin EU:n suurissa menoluokissa eli koheesio- ja maatalous-/maaseutupolitiikassa. Lisää supistumispainetta ovat tuoneet mm. Suomenkin kannattamat budjettilisäykset.

Koheesiopolitiikan kokonaisuuteen on komission ehdotuksessa kohdistunut merkittävä leikkaus ja samalla kohdentamisperusteita on muutettu. Koheesiopolitiikan Suomen rahoitussaannon on kutienkin arvioitu nousevan kuluvan ohjelmakauden verrattuna noin 5 %. Laskentaperusteet eivät vielä ole täysin läpinäkyvät ja arviota ei voi vielä vahvistaa.

Vaikka komission koheesiopolitiikan pohjaesitys näyttäisi Suomen kannalta positiiviselta, siihen sisältyy sekä epävarmuuksia että muutostarpeita. Suomen EU-liittymissopimuksen kirjaus pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisasemasta tulee konkretisoida Suomen koheesiopolitiikan rahoitussaantoa koskevassa kriteeristössä siten, että harvan asutuksen peruskriteeri tuottaa rahoitusta Suomelle. Tämä on komission esityksen mukaan vaarantumassa, sillä Suomi on Uttamaata lukuun ottamatta ja Ahvenanmaata siirtymäalue-kategoriassa. Koheesiopolitiikan rahoituksenjakomekanismeissa harvan asutuksen peruskriteeri koskettaa vain kehittyneitä alueita,

Siirtymäalueille on laskettu esityksen mukaan rahoitustaso ns. turvalausekkeen perusteella. Turvalausekkeeseen liittyy kuitenkin epävarmuustekijöitä sekä rahoitussaannon tason että sen jatkuvuuden kannalta. Muutos on silti merkittävä heikennys huomioiden Suomen, Ruotsin ja Itävallan EU-liittymissopimuksen kirjaukset pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisasemasta. Komission esityksessä harvan asutuksen perusrahoitus on kohdistumassa tällä hetkellä kokonaisuudessaan Ruotsin harvaan asutuille alueille.

Pelkästään harvaan asuttujen alueiden saama erityisrahoitus (ns. NSPA-tuki) tasoa on myös komission esityksessä supistumassa. Esityksessä NSPA-tuen määrä olisi 30 €/asukas/vuosi. Kuluvan kauden tuen nykyarvoon verrattuna laskua on 12,9 %. Suomen tulee ottaa NSPA-tuen neuvottelutavoitteeksi vähintään 45 €/as/vuosi. (Teknisesti muutos hoituisi myös muuttamalla Artiklan 104 kohdan 1.e. prosenttiluku 0,4:stä 0,6 %:in ja samalla ottamalla huomioon artiklan 104 kohdan 3.2 sisältö).

Näiden kahden rahoituskriteerin avulla Suomen koheesipolitiikan saantoa on mahdollista parantaa ja siten vaikuttaa Suomen nettomaksuusemaan positiivisesti. Nettomaksuosuuden kannalta Suomen koheesipolitiikan saantoa on priorisoitava Suomen neuvottelutavoitteissa.

Ulkoraja-alueyhteistyö on säilytettävä sanktioiden ulkopuolella

Ulkoraja-yhteistyö siirtyy DG Region alaisuuteen. Tämä on kannatettava muutos, koska ulkorajayhteistyö alueiden välillä on EU:n aluepolitiikkaa. Jäsenvaltioiden on turvattava, että tarvittava rahoitus (50/50) ulkorajayhteistyöhön saadaan DG Nearista myös ulkoraja-ohjelmiin. Kuluvalla ohjelmakaudella ulkorajayhteistyö on ollut Venäjän sanktioiden ulkopuolella. Tästä tulee ehdottomasti huolehtia myös jatkossa.

Rahoituksen allokointikriteereissä on Suomen kannalta ongelmallisia muutoksia ja mm. Venäjän (EU:n ulkorajan) pituutta ei huomioida rahoitustarpeissa. Suomen on syytä tarkastella erikseen rajatylittävien ohjelmien asemaa ja antaa niihin liittyen erillinen kannanotto.

Maaseutupolitiikka on merkittävä osa alueperusteista kehittämisvälineistöä

Suomen maatalousrahoituksen saanto on pienentymässä peräti 14 %, mikä on Itä- ja Pohjois-Suomen näkökulmasta huolestuttavaa. Maatalousrahoituksen leikkaus kohdistuisi voimakkaasti nimenomaan Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutuille alueille, sillä ennakkotiedon mukaan leikkausten kohteena olisi nimenomaan maaseudun kehittämiseen tarkoitettu rahoitus.

Maaseudun kehittämisen kannalta tärkeää, että maatalousrahasto sisältyy myös tulevilla kaudella kumppanuussopimukseen. Tämä parantaa maakuntien mahdollisuuksia yhteen sovittaa toimintapoliittisia tavoitteita eri rahoitusvälineiden kesken suurimman mahdollisen hyödyn saamiseksi. Maaseuturahaston leikkauksista huolimatta maaseudun yritystuet on turvattava. Maaseudun kehittämisen kannalta maakunnille osoitettava rooli maakuntien hanke- ja yritystukirahoituksen välittäjänä on ensisijaisinta.

Myös maaseuturahaston aie keskittää tuki ainoastaan elintarvikeketjuun kytkeytyneisiin yrityksiin jättää merkittävän osan maaseudulla sijaitsevista yrityksistä tukijärjestelmien ulkopuolelle ja on selkeä heikennys nykyiseen tilanteeseen nähden. Itä- ja Pohjois-Suomen kannalta pidän tärkeänä, että maaseutuyritysten kehittämiseen suunnattava rahoitus ei supistu eikä sen jakokriteeri supistu nykyisestä.

Koheesipolitiikan rahoitus tulee osoittaa alueille ja lisätä alueperusteisuutta

Alustavien arvioiden mukaan Itä- ja Pohjois-Suomen osuus alueiden Suomelle laskentakriteerien perusteella lasketusta kertymästä pienenee. Kansallisessa ratkaisussa on tärkeää, että saatu rahoitus kohdennetaan kokonaisuutena Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnille ja lisätään kansallista aluekehitysrahoitusta.

Kansallisen vastinrahoituksen taso vaihtelee aluekategorioittain. Komissio esittää siirtymäkauden alueelle vähintään 45 % kansallista vastinrahoitusta, kun taas kehittyneillä alueilla taso olisi 60 %. Kansallisen rahoituksen taso on kuluvalle kaudella 50 % koko Suomessa. Itä- ja Pohjois-Suomelle kansallisen vastinrahoituksen määrä tarkoittaisi ohjelmavolyymin leikkausta myös tätä kautta. Kansallisen vastinrahoituksen määrä tulee harmonisoida koko Suomessa 60 % tasolle.

Lisäksi kansalliseen aluekehittämiseen tarvitaan erillinen älykkään erikoistumisen rahoitusinstrumentti. Nykyiset Business Finlandin rahoitukset eivät noteeraa maakuntien innovaatiopolitiikan painotuksia millään tavalla.

Temaattinen keskittäminen ja korvamerkinnyt

Komission esittämät viisi temaattista tavoitetta: älykkäämpi, vihreämpi vähähiilinen, verkostoituneempi, sosiaalisempi ja kansalaisten Eurooppa ovat Itä- ja Pohjois-Suomen kannalta täysin relevantteja ja mahdollistavat keskeiset kehittämistarpeet. Maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat tukevat näitä tavoitteita. Itä- ja Pohjois-Suomessa on käynnissä Euroopan komission Industrial transition/Elinkeinot murroksessa-pilotti, jossa valmistellaan Itä- ja Pohjois-Suomen yhteinen älykkään erikoistumisen strategia tulevaan ohjelmakautteen varautumista varten.

Komission asetusesityksissä on kuitenkin sisällä liikaa erilaisia korvamerkintöjä eri tavoitteille. Nämä ovat ohjelmien toimeenpanon kannalta kielteisiä, koska ne jäykistävät hankevalintoja ja kaventavat maakuntien harkintavaltaa tuen kohdentamisessa alueen tarpeiden mukaan.

Tekninen tuki on riittämätön

Komission esityksessä tekninen tuki EAKR:n osalta olisi 2,5 % ja ESR:n osalta 4 %. EAKR:n osalta on jo etukäteen selvää, että tuki on riittämätön. Tämä perustuu havaintoihin nykyiseltä ohjelmakaudelta, jolloin Suomen rakennerahasto-ohjelman tuki on 3 %. Ohjelman hallinnointia on jouduttu tukemaan koko ajan kuntarahoituksella maakuntaliittojen kautta. Kansallisesti tulee varautua tukemaan tulevan ohjelmakauden hallinnointia, jos tukiprosentit jäävät esitetylle tasolle.

Hallinnon yksinkertaistamisen näkökulmasta yhteisen säädösperustan soveltaminen eri rahastoihin on erittäin kannatettava parannus ja tulee vähentämään ”hallinnollista taakkaa”.

Suomen tavoiteltava parempaa saantoa koheesio- ja maatalousbudjetita

Suomen maksuosuuteen vaikuttaa eniten se, miten Suomen talous kehittyy. Jos Suomen BKT kasvaa enemmän kuin jäsenmaiden keskimäärin maksut kasvavat, Suomen maksuosuuskin kasvaa.

Suomen nettomaksuosuus puolestaan tarkoittaa Suomen EU-maksujen ja Suomen saamisten välistä erotusta. Se on pysynyt hyvin maltillisena

koko jäsenyyden ajan: Vuonna 2016 se oli 54 euroa/asukas. Suomen nettomaksun tulevaan kehitykseen vaikuttaa luonnollisesti se, miten Suomi menestyy MFF-neuvotteluissa. Itä- ja Pohjois-Suomen mielestä Suomen neuvottelutavoitteissa tulee korostaa koheesiopolitiikan kriteereihin liittyviä muutostarpeita ja esittää suurempaa tukea maaseutupolitiikkaan."

8) Maakuntajohtaja Pentti Malinen on 11.10.2018 antanut maa- ja metsätalousvaliokunnalle seuraavan sisältöisen pyydetyn asiantuntijalausannon:

U 78/2018 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle yhteisen kumppanuussopimuksen rahastojen ja Euroopan globalisaatorahaston sääntelystä sekä koheesiopolitiikan uudistamisesta ohjelmakaudelle 2021-2027 annetuista komission ehdotuksista (koheesiopolitiikan asetuspaketti)

Itä- ja Pohjois-Suomi ovat Euroopan harvaan asuttua, pohjoista aluetta

Itä- ja Pohjois-Suomea koskee Suomen EU-liittymissopimuksen mukainen pohjoisen harvaan asutun alueen status, jossa nimetään alueen pysyvät maantieteelliset haitat: kylmä ilmasto, pitkät välimatkat ja harva asutus. Itä- ja Pohjois-Suomella¹⁾ on tavoitteena oma rakennerahasto-ohjelma EU:n seuraavalla ohjelmakaudella 2021–2027.

Itä- ja Pohjois-Suomen rikkaat luonnonvarat ovat alueen vahvuus niin kansallisessa kuin eurooppalaisessa näkökulmassa. Kaikilla Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnilla on omat osaamiseen perustuvat vahvuutensa ja runsaasti kehittämispotentiaalia. Itä- ja Pohjois-Suomi on alueellisesti verkottunut muiden pohjoisten harvaan asuttujen alueiden kanssa NSPA-verkostoksi (Northern Sparsely Populated Areas). Tämän verkoston puitteissa on toteutettu tutkimuksia ja asiantuntija-arvioita NSPA-alueiden kehittämismahdollisuuksista osana eurooppalaista taloutta (NordREGIO 2009²⁾, OECD 2017³⁾).

1) Itä- ja Pohjois-Suomen muodostavat seitsemän maakuntaa: Etelä-Savo, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Lappi, Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa ja Pohjois-Savo. Ne muodostavat NUTS2 tason alueen EU:n alueluokittelussa.

2) NordRegio: Policy road map for the Northern Sparsely Populated Areas ja Erik, Glorsten: Strong, Specific and Promising. Towards a Vision for the Northern Sparsely Populated Areas in 2020.

3) OECD Territorial Reviews: Northern Sparsely Populated Areas.

<http://www.oecd.org/cfe/regional-policy/northernsparselypopulatedareaspolicyhighlights.htm>

Koheesiorahoituksella suuri merkitys Itä- ja Pohjois-Suomen kehittämisessä

Koheesiopolitiikan tavoitteena on alueiden välisten taloudellisten erojen kaventaminen. BKT:n taso on kaikissa Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa selvästi Suomen keskiarvoa alhaisempi. Käytävissä olevien tulojen osalta kaikki alueen maakunnat kuuluvat maakuntavertailussa maakuntien heikoimpaan joukkoon. Työttömyys on osassa aluetta kuten Kai-

nuussa alentunut hyvin nopeasti, jolloin kehityksen uudeksi pullonkaulaksi on noussut puute osaavasta työvoimasta.

Tehtyjen arviointien ja selvitysten mukaan EU-varoilla on ollut merkittävä rooli maakuntien nykyisen vireen ja kasvun saavuttamisessa; myönteiselle kehitykselle on tärkeä luoda jatkossakin mahdollisimman hyvät edellytykset. Tilastokeskuksen viimeisimpien tietojen mukaan alueellisen arvonlisän kehitys on ollut Suomen nopeinta juuri Itä- ja Pohjois-Suomen alueella (v. 2016 kasvu oli nopeinta Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa).

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat (IP-alue) on ollut aktiivinen myös hakemaan EU:n suoria rahoituslähteitä sekä selvittämään tulevan EU:n budjettikauden uusia toimintamalleja. Tästä esimerkkinä voi mainita, että IP-alue on valittu EU:n komission toimesta yhdeksi 12 pilottialueesta, jolla parhaillaan suunnitellaan uudentyyppistä strategiaa käynnissä olevan teollisen murroksen (Industry 4.0) hallitsemiseksi. Hankkeessa tavoite on nimenomaan vahvistaa IP-alueen sisäistä synergiaa ja verkostoja, joilla tuetaan uusien arvoketjujen kehitystä esim. matkailun, metsäbiotalouden ja kaivannaisalan uudistumiseksi.

Harvan asutuksen kriteerit ovat keskeisessä asemassa koko Suomen EU-rahoitussaannon ja Suomen nettomaksuosuuden parantamisessa

Komission EU-budjettiesitys 7 vuoden kokonaismenoista on 1,11 % EU-27 alueen yhteenlasketusta BKT:sta (1 160,6 miljardia euroa). Tämä tarkoittaa, että Brexitin jättämää aukkoa paikataan pienessä määrin uudella rahoituksella jäsenmaista, mutta vain osittain ja EU:n budjetti supistuu. On syytä tiedostaa, että tämä johtaa leikkauksiin EU:n suurissa menoluokissa eli koheesio- ja maatalous-/maaseutupolitiikassa. Lisää supistumispainetta ovat tuoneet mm. Suomenkin kannattamat budjettiliisäykset.

Budjettiehdotuksessa taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen koheesion (EAKR, ESR+, koheesiorahasto) rahoitus olisi noin 331 mrd. euroa. Koheesiopolitiikan kokonaisuuteen on komission ehdotuksessa kohdistunut merkittävä (10 %:n) leikkaus ja samalla kohdentamisperusteita on muutettu. Koheesiopolitiikan Suomen rahoitus-saannon on kutienkin arvioitu nousevan kuluvan ohjelmakauden verrattuna noin 5 %. Laskentaperusteet eivät vielä ole täysin läpinäkyvät eikä tarkkaa laskelmaa ole missään esitetty. Komission liitteessä XXII esittämää lopputulosta on lähes mahdotonta toistaa tarkasti myös siksi, että laskentaperusteina olevia Eurostat:n tilastoja päivitetään jatkuvasti.

Vaikka komission koheesiopolitiikan pohjaesitys näyttäisi Suomen kannalta positiiviselta, siihen sisältyy sekä epävarmuuksia että muutostarpeita. Suomen EU-liittymissopimuksen kirjaus pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisasemasta tulee konkretisoida Suomen koheesiopolitiikan rahoitussaantoa koskevassa kriteeristössä siten, että harvan asutuksen peruskriteeri tuottaa rahoitusta Suomelle.

Tämä on komission esityksen mukaan vaarantumassa, sillä Suomi on Uttamaata lukuun ottamatta ja Ahvenanmaata siirtymäalue-kategorias-

sa. Nykyisessä alueluokituksessa on vain kaksi kategoriaa ja Suomen alueet (maakunnat) kuuluvat kaikki kehittyneisiin alueisiin. Ongelma tulee siitä, että esitetyssä koheesipolitiikan rahoitusjakomekanismeissa harvan asutuksen peruskriteeri koskettaa vain kehittyneitä alueita. Edellä mainittu varojenjaon perusteena olevat kolme alueluokkaa määräytyvät esityksessä seuraavien kriteerien mukaisesti:

- Vähemmän kehittyneet alueet (BKT < 75% EU27-keskiarvosta)
- Siirtymäalueet (BKT 75-100% EU27-keskiarvosta)
- Kehittyneemmät alueet (BKT > 100% EU27-keskiarvosta)

Muutos on silti merkittävä heikennys huomioiden Suomen, Ruotsin ja Itävallan EU-liittymissopimuksen kirjaukset pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisasemasta. Komission esityksessä harvan asutuksen perusrahoitus on kohdistumassa tällä hetkellä kokonaisuudessaan Ruotsin harvaan asutuille alueille, jotka säilyvät kehittyneiden alueiden luokassa! Kunkin alueluokan perusvarojenjakomenetelmä on toisiinsa nähden erilainen. IP-alueen varojen laskennassa on käytetty ns. turvaverkkoa: saanto on laskettu kehittyneiden alueiden laskentamekanismin mukaan. Ongelmana kuitenkin on se, että harvan asutuksen peruskriteeriä ei voida teknisesti siirtää siirtymäalueluokkaan (koska ko. luokkien laskentamekanismit ovat jo lähtökohdiltaan erilaiset). Turvalausekkeen soveltamiseen liittyy siksi epävarmuustekijöitä sekä rahoitussaannon tason että erityisesti sen jatkuvuuden kannalta.

Pelkästään harvaan asuttujen alueiden saama erityisrahoitus (ns. NSPA-tuki) tasoa on myös komission esityksessä supistumassa. Esityksessä NSPA-tuen määrä olisi 30 €/asukas/vuosi. Kuluvan kauden tuen nykyarvoon verrattuna laskua on 12,9 %. Suomen tulee ottaa NSPA-tuen neuvottelutavoitteeksi vähintään 45 €/as/vuosi. (Teknisesti muutos hoituisi myös muuttamalla Artiklan 104 kohdan 1.e. prosenttiluku 0,4:stä 0,6 %:in ja samalla ottamalla huomioon artiklan 104 kohdan 3.2 sisältö).

Näiden kahden rahoituskriteerin avulla Suomen koheesipolitiikan saantoa on mahdollista parantaa ja siten vaikuttaa Suomen nettomaksuusemaan positiivisesti. Nettomaksuosuuden kannalta Suomen koheesipolitiikan saantoa on priorisoitava Suomen neuvottelutavoitteissa ja Suomen kannanotoissa.

Valtioneuvoston esittämä kanta, että ”komission ehdotuksen sisältämät varojenjakokriteerit näyttäisivät Suomen kannalta kokonaisuutena edullisilta”, on edellä esitetyn johdosta liian pelkistetty.

Ulkoraja-alueyhteistyön ja arktisuuden roolia vahvistettava

Euroopan alueellisen yhteistyön (Interreg) tavoitteen jäsenmaille allokoitavat varat pienenevät noin 25 prosenttia. TEM:n laskelmien mukaan Suomen saanto laskee nykykauteen verrattuna noin 28 prosenttia.

Ulkoraja-yhteistyö siirtyy DG Region alaisuuteen. Tämä on kannatettava muutos, koska ulkorajayhteistyö alueiden välillä on EU:n aluepolitiikkaa. Jäsenvaltioiden on turvattava, että tarvittava rahoitus (50/50) ulkorajayhteistyöhön saadaan DG Nearista myös ulkoraja-ohjelmiin. Kuluvalla ohjelmakaudella ulkorajayhteistyö on ollut Venäjän sanktioiden ulkopuolel-

la. Tästä tulee ehdottomasti huolehtia myös jatkossa.

Rahoituksen allokointikriteereissä on Suomen kannalta ongelmallisia muutoksia ja mm. Venäjän (EU:n ulkorajan) pituutta ei huomioida rahoitustarpeissa. Valtioneuvosto kannanotossa on myönteistä, kun siinä todetaan, että ”Suomen erityispiirteet, kuten syrjäinen sijainti, Itämeri ja Itämeren alueen merirajayhteistyön jatkumisen turvaaminen sekä arktisuus ja Venäjän raja-alue tulisi huomioida paremmin komission ehdotuksessa”.

Suomen on kuitenkin syytä tarkastella erikseen ja tarkemmin rajat ylittävien ohjelmien asemaa sekä konkretisoida erityisesti arktisen näkökulman huomioon ottamista EU:n ohjelmissa, ja antaa niihin liittyen erillinen kannanotto.

Maaseutupolitiikka on merkittävä osa alueperusteista kehittämisvälineistöä

Suomen maatalousrahoituksen saanto on pienentymässä peräti 14 %, mikä on Itä- ja Pohjois-Suomen näkökulmasta huolestuttavaa. Maatalousrahoituksen leikkaus kohdistuisi voimakkaasti nimenomaan Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutuille alueille, sillä ennakkotiedon mukaan leikkausten kohteena olisi nimenomaan maaseudun kehittämiseen tarkoitettu rahoitus.

Valtioneuvoston kannassa on myönteistä, että siinä tuetaan koheesiopolitiikan ja muiden EU-ohjelmien ja -rahastojen parempaa koordinaatiota. Maaseudun kehittämisen kannalta olisi tärkeää, että maatalousrahasto sisältyy myös tulevalla kaudella kumppanuussopimukseen. Tämä parantaa maakuntien mahdollisuuksia yhteen sovittaa toimintapoliittisia tavoitteita eri rahoitusvälineiden kesken suurimman mahdollisen hyödyn saamiseksi. Maaseuturahaston leikkauksista huolimatta maaseudun yritystuet on turvattava. Maaseudun kehittämisen kannalta maakunnille osoitettava rooli maakuntien hanke- ja yritystukirahoituksen välittäjänä on ensisijaista.

Myös maaseuturahaston aie keskittää tuki ainoastaan elintarvikeketjuun kytkeytyneisiin yrityksiin jättää merkittävän osan maaseudulla sijaitsevista yrityksistä tukijärjestelmien ulkopuolelle ja on selkeä heikennys nykyiseen tilanteeseen nähden. Itä- ja Pohjois-Suomen kannalta pidän tärkeänä, että maaseutuyritysten kehittämiseen suunnattava rahoitus ei supistu eikä sen jakokriteeri supistu nykyisestä.

Koheesiopolitiikan rahoitus alueille; lisää alueperusteisuutta ja kansallista rahoitusta

Alustavien arvioiden mukaan Itä- ja Pohjois-Suomen osuus alueiden Suomelle laskentakriteerien perusteella lasketusta kertymästä pienenee. Kansallisessa ratkaisussa on tärkeää, että saatu rahoitus kohdennetaan kokonaisuutena Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnille ja lisätään kansallista aluekehitysrahoitusta. Aluelähtöisellä ohjelmaprosessilla on varmistettava toimenpiteiden mahdollisimman hyvä osuvuus alueiden kehittämistarpeisiin.

EU-ohjelmien ehdotetut kansallisen vastinrahoituksen minimitasot vaihtelevat aluekategorioittain. Oleellinen ja valtioneuvoston tukema linja on, että koheesiorahoituksessa vähennetään EU-rahoituksen osuutta ja vastaavasti lisätään kansallista omavastuuta. Komissio esittää siirtymäkauden alueelle vähintään 45 % kansallista vastinrahoitusta, kun taas kehittyneillä alueilla taso olisi 60 %. Kansallisen rahoituksen taso on kuluvalle kaudella 50 % koko Suomessa. On Suomen oman linjan kannalta johdonmukaista, että kansallisen vastinrahoituksen määrä harmonisoidaan koko Suomessa 60 % tasolle.

Lisäksi kansalliseen aluekehittämiseen tarvitaan erillinen älykkään erikoistumisen rahoitusinstrumentti. Nykyiset Business Finlandin t&k&i-rahoitukset eivät noteeraa maakuntien innovaatiopolitiikan painotuksia millään tavalla. Suomessa on siis tarve kehittää innovaatorahoituksen omia mekanismeja niin, että alueiden älykkään erikoistumisen tavoitteita voidaan kunnolla tukea.

Temaattinen keskittäminen ja korvamerkinnyt

Komission esittämät viisi temaattista tavoitetta: älykkäämpi, vihreämpi, vähähiilinen, verkostoituneempi, sosiaalisempi ja kansalaisten Eurooppa ovat Itä- ja Pohjois-Suomen kannalta täysin relevantteja ja mahdollistavat keskeiset kehittämistarpeet. Maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat tukevat näitä tavoitteita. Itä- ja Pohjois-Suomessa on käynnissä Euroopan komission Industrial Transition (Elinkeinot murroksessa) -pilotti, jossa valmistellaan Itä- ja Pohjois-Suomen yhteinen älykkään erikoistumisen strategia tulevaan ohjelmakauteen varautumista varten.

Valtioneuvoston kannanotot ohjelmien yleisiin sisältölinjauksiin ovat pääosin sopivia myös Itä- ja Pohjois-Suomelle, mutta ne edustavat ministeriöiden näkökulmaa. Sen sijaan kannanotosta tulisi selkeästi korostaa, että tulevien maakuntien asema Suomen aluekehittämisessä tulee vahvistumaan ja EU:n rahoitusvälineitä tulee soveltaa aluelähtöisesti, jotta niillä saadaan paras vaikuttavuus (osuvuus).

Maakunnissa merkittävin toimintaympäristön muutos liittyy kasvavaan pulaan osaavasta työvoimasta. Tässä mielessä valtioneuvoston kannanoton ESR-rahastoa koskeva kohta ”yritysten työvoimatarpeeseen vastaamisessa tarvitaan laajaa keinovalikoimaa liittyen muun muassa rekrytointipalveluihin, työvoiman liikkuvuuteen, osaamiseen, kansainvälisten osaajien hyödyntämiseen, työkykyyn ja kannustinloukkuihin” vaatisi huomattavasti merkittävemmän painotuksen (muiden mainittujen tavoitteiden sijasta) Suomen kannanotossa.

Komission asetusesityksissä on sisällä liikaa erilaisia korvamerkintöjä eri tavoitteille. Nämä ovat ohjelmien toimeenpanon kannalta kielteisiä, koska ne jäykistävät hankevalintoja ja kaventavat maakuntien harkintavaltaa tuen kohdentamisessa alueen tarpeiden mukaan. Tähän ongelmallisuuteen valtioneuvoston kannanotossa ei ole lainkaan kiinnitetty huomiota!

Tekninen tuki on riittämätön

Komission esityksessä tekninen tuki EAKR:n osalta olisi 2,5 % ja ESR:n osalta 4 %. EAKR:n osalta on jo etukäteen selvää, että tuki on riittämätön. Tämä perustuu havaintoihin nykyiseltä ohjelmakaudelta, jolloin Suomen rakennerahasto-ohjelman tuki on 3 %. Ohjelman hallinnointia on jouduttu tukemaan koko ajan kuntarahoituksella maakuntaliittojen kautta. Kansallisesti tulee varautua tukemaan tulevan ohjelmakauden hallinnointia, jos tukiprosentit jäävät esitetylle tasolle. Valtioneuvoston kannanotto, jonka mukaan ”teknisen tuen rahastokohtaisten määrien riittävyys on kyseenalaista erityisesti pienemmissä EAKR:stä tuetuissa ohjelmissa”, tulisi olla voimakkaampi.

Hallinnon yksinkertaistamisen näkökulmasta yhteisen säädösperustan soveltaminen eri rahastoihin on erittäin kannatettava parannus ja tulee vähentämään ”hallinnollista taakkaa”.

Suomen tavoiteltava parempaa saantoa koheesio- ja maatalousbudjetistä

Kuluvalla rahoituskehyskaudella Suomen saannoista selkeästi suurin osuus maksetaan yhteisestä maatalouspolitiikasta. Lisäksi saannot alue- ja rakennepolitiikasta sekä Horisonttiohjelmasta ovat merkittäviä. Kuluvalla kaudella arviolta 90 % Suomen saannoista maksetaan edellä mainituista politiikoista.

Suomen kanta (U 45/2018 vp), jonka mukaan että komission ehdottama rahoituskehysten kokonaistaso 1 161 mrd. euroa on liian korkea, on ongelmallinen koheesio- ja maatalousrahoituksen säilyttämisen näkökulmasta. Suomen maksusuuteen vaikuttaa joka tapauksessa eniten se, miten Suomen talous tulevina vuosina kehittyy. Jos Suomen BKT kasvaa enemmän kuin jäsenmaiden keskimäärin maksut kasvavat, Suomen maksusuuskin kasvaa.

Suomen nettomaksusuus tarkoittaa Suomen EU-maksujen ja Suomen saamisten välistä erotusta. Se on pysynyt hyvin maltillisena koko jäsenyyden ajan: Vuonna 2016 se oli 54 euroa/asukas. Suomen nettomaksun tulevaan kehitykseen vaikuttaa luonnollisesti se, miten Suomi menestyy MFF -neuvotteluissa. Itä- ja Pohjois-Suomen näkökulmasta Suomen neuvottelutavoitteissa tulee korostaa koheesio politiikan kriteereihin liittyviä muutostarpeita (harvan asutuksen kriteerien säilyttäminen ja NSPA -erityistuen taso) sekä esittää suurempaa tukea maaseutupolitiikan toimenpiteisiin."

Lisätietoja lausunnoista nro 1-4 antaa suunnittelujohtaja Hannu Heikkinen, puh. 044 710 0864 ja lausunnoista nro 5-8 maakuntajohtaja Pentti Malinen, puh. 044 797 0197 tai sähköpostitse osoitteella etunimi.sukunimi@kainuu.fi.

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus merkitsee asian tiedoksi.

Maakuntahallitus:

Käydyn keskustelun jälkeen maakuntahallitus hyväksyi maakunta-
johtajan ehdotuksen.
